

Становище на Национална мрежа за децата по Националната стратегия за детето 2019-2030 г.

Национална мрежа за децата е обединение на 152 граждански организации и съмишленици, работещи с и за деца и семейства в цялата страна. Насърчаването, защитата и спазването на правата на детето са част от ключовите принципи, които ни обединяват. Ние вярваме, че всички политики и практики, които засягат пряко или косвено децата, следва да се изготвят, прилагат и наблюдават, като се взема предвид принципът за висшия интерес на децата и с активното участие на самите деца и младежи.

Ние от Национална мрежа за децата приветстваме усилията на държавните институции за разработването на Национална стратегия за детето 2019-2030 г, изградена върху разбирането за политики, насочени към гарантирането на правата на децата и подкрепа на семействата в отглеждането на децата.

Мрежата участва активно в създаването на документа и като пряко ангажирани, ние отчитаме следните **предимства на процеса по създаването и съдържанието на документа:**

- **Видът и обхватът на Стратегията.** Документът е визионерски и обхваща политики и мерки за всички деца в България, за разлика от предходната Стратегия, която беше повече насочена към рискови групи деца. Документът също е насочен към подкрепа на родителите и на професионалистите, което е в основата на развитието на здрави и добре функциониращи деца и бъдещи поколения.
- **Широкият консултативен процес,** който бе проведен при изработването на документа. Въпреки краткото време, ДАЗД успя да включи всички ресорни ведомства, неправителствени организации, университети, деца и млади хора, родители, граждани и експерти. Макар и да имаме забележки по начина, по който се провеждаха консултациите – особено тези с децата и управлението на дискусии при излагане на противоположни гледни точки, ние, от Мрежата, отчитаме, че широко отвореният консултативен процес е правилния път към създаването, приемането и изпълнението на национални документи, които се отнасят към детето и семейството.
- В процеса на изработване на Стратегията отчитаме **напредък в концептуалното мислене в сравнение със същия процес, който протече при съгласуване на предишната Стратегия за детето 2008-2018 г.** Това концептуално израстване, резултат и от развитието на практиките в различните обществени сфери, се отрази в няколко нови момента в Стратегията, които ние приветстваме:
 - Детството като специфичен период от жизнения цикъл на човека намери израз в поставяне на фокус върху неговите етапи. Формирането на добре функционираща за себе си, за обкръжението си и за обществото личност, изцяло зависи от детството на човека. Затова и акцентът върху **етапите на детството, като фокус на политиките на държавата,** е предимство на Стратегията. От икономическите изследвания през последните десетилетия, на преден план излиза необходимостта от умно инвестиране на публичните средства във възрастите, в които те дават голям ефект за обществото. Разчитаме, че с поставянето на фокус върху отделните възрастови етапи, ще се осигури **по-ефективно разходване на публичните средства** за децата.

- Развитието на **концепцията за уязвимостта на детето**. Стратегията слага фокус на рисковете, на които е вероятно да се изложи детето в различните му възрасти срещу заклеймяването на т.нар. уязвими групи и етикетването на децата (и семействата им), за да могат да се възползват от определени обществени средства. Стратегията се позовава на рисковете, с които може да се сблъска всяко дете и родителите му, и те могат да бъдат съотнесени към всяка група деца и тя да се разпознае в Стратегията, без обаче да бъде изрично стигматизирана. Приветстваме множеството мерки, насочени към подкрепа на семейството и превенция, и защита от всички форми на насилие. Силно сме убедени, че това ще направи по-гъвкаво последващото планиране на мерки по Стратегията, без да се противопоставят досегашните групи деца – малки деца срещу юноши, здрави деца срещу деца с увреждания, деца на семейства с доходи срещу бедни и т.н.
- **Координацията на обществените системи, които имат най-голямо значение за детето** – здравеопазване, образование, социална система и правосъдие. Предизвикателствата, изведени от предишния период, са надградени в проекта на Стратегията с бъдещи мерки за координиране на усилията на институциите: нови закони, свързани с детето; общи информационни бази, които да служат за планиране на конкретните мерки в годините и за събиране на данни, и как те се изпълняват и какъв ефект имат върху поколенията деца и реализацията им като млади хора.
- Темата за **компетентността за децата и младите хора** също е нова и ключова в Стратегията и е обвързана с необходимите компетентности за живот в 21 век. Приветстваме и разбирането, което вече се налага, че компетентностите на децата са част от развитието на компетентностите на възрастните – родителите, професионалистите и обществените системи около детето.
- Подкрепяме и **инструментите, с които ще бъде изпълнена Стратегията** – Пътна карта, тригодишни програми, системата за мониторинг. Документът е гъвкав и дава възможност към него да се развиват други подстратегически документи, които да визират само определени цели, мерки или област – например как ще развием компетентностния модел по реда от обществените системи, през професионалистите и родителите към децата. Твърдо смятаме, че трябва да отпаднат годишните програми за планиране, като Националната програма за закрила на детето, и капацитетът на ДАЗД да се насочи към стратегически последващи задачи и управление на координацията между ведомствата, отколкото да управлява годишни програми.

В хода на изработването на Стратегията, ние от Национална мрежа на децата също искахме да си представим как ще изглежда светът и България през 2030 година. Как ще живеят порасналите сега деца и в какъв свят ще живеят децата в онзи момент. Този поглед в настоящето, близкото и по-далечно бъдеще ни подтикна **да попитаме децата от форматите за детско и младежко участие в Мрежата, какъв е животът на децата в България**. В проучването ни участваха над 300 деца на възраст между 10 и 18 години. Макар да имаме нужда от още обработване на резултатите, ето първите от тях:

- **Здраве:** Децата акцентират, от една страна, върху нуждата от добро, внимателно и приятелско отношение на лекарите и персонала към тях и да им бъде обяснявано по начин, по който те да разбират защо са в болница и какво ще им се случва; от друга, извеждат

потребността от висококвалифицирани специалисти, които да работят с и за децата, с използване на модерно и специализирано оборудване. Болниците децата си представят като място, което е приветливо, шарено и чисто, спокойно и с добра храна, с възможности за игра и четене/учене, а не да “прилича на затвор”.

- **Образование:** Децата говорят за липса на мотивация. Образователната система се изгражда от хора, които не познават училището, на знаят какви нужди имат децата и не успяват да ги разбират: „някой ми налага да уча нещо, без да разбирам смисъла“. Според младите хора ще бъде хубаво, ако се промени начинът, по който учителите ги оценяват – биха искали преподавателите им да обръщат повече внимание как мислят и какви идеи имат, а не в каква степен са запомнили факти от материала, и да ги насърчават да бъдат критични. Има мнения, според които учителите са длъжни да следват учебната програма от Министерството на образованието и това им пречи да преподават „истински знания“.
- **Семейство и деца в алтернативна грижа:** децата споделят, че обичат да прекарват свободно време с родителите си - като споделят с тях общи любими активности, или просто свободното си време. За тях е важно да могат да говорят с родителите си по всякакви теми. Според децата, това от което най-много се нуждаят онези от тях, останали без грижите на своите родители, са емоционална топлина и подкрепа, като значителна част подчертават и важноста на това да има близка до семейната среда.
- **Правосъдие:** При обсъждане на темата за досега на децата с наказателната система, те споделят, че макар за темата да се говори по-рядко, тя всъщност ги вълнува изключително много. Като основни причини за извършване на противоправни действия, децата и младежите разпознават психологически фактори (ревност, невъзможност за изразяване на емоции и чувства и други), средата и икономическата ситуация, в която израстват те. Този акцент, поставен от децата, отново насочва към нуждата от цялостна реформа на сега действащата система за детско правосъдие, която по-добре да отговаря на нуждите на децата.

Като отчитаме всички предимства на продължаването на стратегическото планиране за децата на България, и че Държавната агенция за закрила на детето планираше създаване на визионерски документ, ние **настояваме и за последващи стъпки:**

- Широко популяризиране на Стратегията и разясняване на нейните концептуално нови моменти от страна на ДАЗД и другите държавни институции на достъпен и ясен език, който да обясни каква промяна биха донесли те на практика в живота на децата и семействата.
- Обща стратегия за комуникация на последващите стъпки – създаването на Пътна карта за изпълнение на Стратегията и първата тригодишна програма.
- Организиране на обществени дебати за преодоляване на езика на омразата, който поражда спорни теми при публикуването на Стратегията за обществени консултации – напр. темата за телесното наказание.
- Прозрачност на начина, по който държавните институции вземат решения за последващите тригодишни програми и мерките, които ще бъдат включвани в тях. Те не трябва да са просто съвкупност от това, което е в плана на всяко ресорно министерство, а **да се намери механизъм за междуведомствено планиране на мерки**. През последните месеци наблюдаваме опити за такова и приветстваме МТСП, МП и МОН, които успяват да координират работата си по обща тема. Наред с това, обаче, искаме да изкажем силното си

притеснение за институционалната затвореност на Министерство на здравеопазването и структурните промени, които внесе със Закона за бюджет 2019 и Закона за бюджета на НЗОК за 2019, които засягат децата и семействата – преместването на Център “Фонд за лечение на деца”. Друга тема, която нажежи безсмислено публичното пространство, бе тази за Национална многопрофилна детска болница и МЗ без обществени консултации тръгна към темата с лошо консултирано решение, което стигна до противопоставяне на нуждите на децата и тези на студентите по медицина. Напомняме, че естественото място за дебатиране на тези теми са МС, ДАЗД и Националният съвет за закрила на детето, които трябва да имат консултативни и комуникационни стратегии по спорни теми.

- Отчитаме необходимост да се ускори реформирането на образователната система в посока към изграждане на умения за 21 век. Предлагаме в Стратегията да се планира въвеждането на методите за системно развиване на дигитално-медийна грамотност на учениците от 1 до 12 клас чрез смяна на методите на преподаване и междупредметни връзки със широко използване на дигиталните технологии. Това трябва да бъде приоритетна цел на МОН в следващите години.

В заключение, ние от Национална мрежа за децата, изразяваме подкрепа към Стратегията за детето. Разчитаме, че в продължение на процеса на изпълнение, а именно - при разработване на Пътната карта и тригодишните национални програми, ние ще бъдем активно включени и редица конкретни мерки за подкрепа на децата и семействата, за които се застъпваме от години, ще бъдат взети предвид и припознати от страна на институциите. Оставаме на разположение като отговорен и предвидим партньор.

18 януари 2019

Национална мрежа за децата